

معاونت امور توانبخشی

دفتر امور مراکز توانبخشی و مراقبتی

دستورالعمل شرایط و ضوابط تخصصی اقامت موقت

افراد دارای اختلال طیف اتیسم

(شبانه روزی)

(respite care center)

۱۳۹۶

بسمه تعالی

نظر به اینکه بر اساس قانون تشکیل سازمان بهزیستی و بند ۱۰ ماده ۲۶ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۸۰/۱۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی، صدور پروانه فعالیت برای ایجاد مراکز توانبخشی با هدف گسترش و ارتقاء سطح کیفی ارائه خدمات آموزشی، توانبخشی، مراقبتی به گروه هدف در جهت نیل به توانمند سازی آنان و کاهش تصدی گری دولت، بر عهده سازمان بهزیستی کشور میباشد، این دستور العمل در اجراء قوانین فوق، با هم اندیشی متخصصان و کارشناسان مرتبط در سازمان بهزیستی کشور، بهزیستی استان ها، انجمن مراکز غیر دولتی و انجمن های علمی، در سال ۱۳۹۶ جهت اجرا تنظیم و بازنگری گردیده است.

ماده ۱: تعاریف تخصصی

۱-۱: اختلال طیف اتیسم

اختلال طیف اتیسم، اختلالی است که رشد و گسترش مهارت های اجتماعی و ارتباطی فرد را مختل می کند و نوعی اختلال رشدی است که با نقص در رفتارهای ارتباطی و کلامی و وجود الگوهای غیرطبیعی در هر دو زمینه و به عبارت دیگر ناهنجاری در تعامل اجتماعی، تاخیر یا انحراف در مهارت های ارتباطی و محدودیت فعالیت ها و علایق مشخص می شود. تشخیص مزمن بودن اختلال و یا افت کلی عملکرد با کمیسیون پزشکی تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت است.

۱-۲: فرد دارای اختلال طیف اتیسم مجهول الهویه و بی سرپرست

فردی است که مشخصات فردی خود را نمی داند، مستنداتی مبنی بر تأیید هویت وی وجود ندارد، بنا بر حکم مرجع قضایی و تأیید اداره سرپرستی، فاقد هویت مشخص و مدارک شناسایی معتبر بوده یا فاقد سرپرست و قیم قانونی باشد.

۱-۳: فرد دارای اختلال طیف اتیسم بدسرپرست

فردی است که بنا به تشخیص واحد مددکاری بهزیستی یا مرجع قضایی (اداره سرپرستی)، خانواده، سرپرست یا قیم فرد توانایی یا صلاحیت لازم جهت رسیدگی به وی را دارا نمی باشند.

۱-۴: فرد دارای اختلال طیف اتیسم بی بضاعت

فردی است که بنا به تشخیص واحد مددکاری بهزیستی، خانواده، سرپرست یا قیم فرد توان مالی لازم جهت رسیدگی به وی را دارا نمی باشد.

۱-۵: اقامت موقت افراد دارای اختلال طیف اتیسم

به واحد های اختصاص یافته به افراد مبتلا به اختلالات اتیستیک اطلاق می گردد که با هدف ارائه خدمات آموزشی، توانبخشی، هنری و تفریحی موقت چند ساعته تا چند روزه است که فرصتی را فارغ از مراقبت و رسیدگی به عضو دارای معلولیت، برای اعضای خانواده فراهم می آورد و به آنها اجازه می دهد با فراغت بال به امورات جاریه خود بپردازند. این مراکز با کسب مجوز از

سازمان بهزیستی توسط، اشخاص حقیقی یا حقوقی تأسیس گردیده و در آن افراد دارای اختلالات اتیستیک بالای ۵ سال نگهداری و به ایشان خدمات درمانی، توانبخشی، آموزش و مراقبت ارائه می شود.

۱-۶ : درمان

مجموعه اقدامات، فعالیت‌ها و برنامه‌هایی را که در جهت مراقبت از توانخواه و به منظور اعاده سلامتی یا تسکین یا تخفیف درد و رنج و یا رفع علائم و اصلاح یا تثبیت وضعیت فرد به عمل می‌آید، «درمان» می‌نامند. حیطه فعالیت‌های درمانی محدود به مسائل پزشکی نیست و حیطه‌های توانبخشی روانی و اجتماعی را نیز در بر می‌گیرد.

۱-۷ : خدمت (مداخله)

ارائه هر نوع کمک (مداخله، مشاوره، درمان و توانبخشی) در ابعاد آموزشی، پزشکی، توانبخشی، روانی، اجتماعی و حمایتی را خدمت یا مداخله می‌نامند.

۱-۸ : کمیسیون پزشکی تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت

کمیسیون ترکیبی از متخصصان و کارشناسان گروه‌های پزشکی و توانبخشی مرتبط با مقوله سلامت می‌باشد که تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت را مطابق "طبقه بندی بین المللی عملکرد ناتوانی (معلولیت) و سلامت" به عهده دارد.

۱-۹ : اقامت موقت

به مراقبت موقت و کوتاه مدت گفته می‌شود تا خانواده‌ها در شرایط اضطرار بتوانند فرد را برای مدتی کوتاه حداقل ۱ روز و حداکثر تا سقف ۲ ماه به طور مستمر به مرکز انتقال دهند.

تبصره :

این مدت در صورت تأیید کمیته توانبخشی و مبتنی بر نیاز فرد و خانواده می‌تواند تا یک دوره تمدید گردد.

ماده ۲ : شرایط اختصاصی متقاضیان دریافت موافقت اصولی

برخورداری از سلامت کامل روانی (به تأیید پزشکان معتمد اداره کل بهزیستی استان)

دارا بودن مدرک تحصیلی روانپزشکی، پزشکی عمومی، کارشناسی و بالاتر در رشته‌های روانشناسی، توانبخشی، مددکاری و پرستاری

مجوز فعالیت مرکز به اشخاص حقوقی و یا حقیقی به عنوان مؤسس داده می‌شود و چنانچه مؤسس شخصیت حقوقی داشته باشد باید حداقل یکی از اعضای هیئت مدیره دارای شرایط عمومی و تخصصی متقاضیان دریافت موافقت اصولی باشد.

تبصره ۱:

بعد از تأیید صلاحیت همه جانبه فرد متقاضی توسط کمیته نظارت تخصصی استان و قبل از صدور موافقت اصولی، باید

صلاحیت تجربی و علمی طبق ضوابط مندرج در بخش عمومی دستورالعمل، توسط دفتر تخصصی مربوطه در ستاد تأیید شود.

تبصره ۲:

ظرفیت پذیرش افراد واجد شرایط بر اساس امکانات اقامت موقت توسط کارشناس ناظر توانبخشی استان و تأیید معاونت

توانبخشی استان با رعایت استاندارد های مندرج در این دستورالعمل تعیین می‌گردد.

۱- شرایط اختصاصی مسئول فنی

داشتن مدرک تحصیلی در رشته های روانپزشکی ، پزشک عمومی ، دکترای روانشناسی ، کارشناس ارشد روانشناسی ، کارشناس ارشد کاردرمانی با گرایش روانی ، کارشناس ارشد روان پرستاری تبصره ۱:

دارندگان مدرک تحصیلی رشته کارشناسی روانشناسی (با دو سال سابقه کارمرتبط) و کارشناسی کاردرمانی (با دو سال سابقه کارمرتبط) در صورت تأیید معاونت توانبخشی استان می توانند به عنوان مسئول فنی معرفی شوند. تبصره ۲:

مسئول فنی باید در مصاحبه تخصصی که توسط کمیته نظارت تخصصی استان برگزار می گردد حضور یافته و صلاحیت علمی، سوابق شغلی و علاقه مندی وی مورد تأیید این کمیته قرار گیرد. تبصره ۳:

داشتن یکی از مدارک فوق برای مسئول فنی الزامی است و موسس موظف به معرفی مسئول فنی با شرایط فوق می باشد. در غیر این صورت هرگونه عواقب ناشی از عدم احراز شرایط برای مسئول فنی ، متوجه استان می باشد.

ماده ۳: شرایط اختصاصی پذیرش، ترخیص ، افراد دارای اختلال طیف اتیسم

۱- شرایط پذیرش

- فرد باید فاقد تحریکات روانی و رفتار های خطرناک باشد. رفتار خطرناک به این معنا که فرد به علت شدت ابتلا در آینده نزدیک موجب آسیب غیر قابل جبران یا دیر جبران به خود یا دیگری از جنبه های مالی ، جانی و حیثیتی گردد.
- مرکز می تواند افراد دارای اختلالات اتیستیک با عملکرد بالا و پایین را پذیرش نماید ولی پذیرش به گونه ای نباشد که اخلاط افراد با عملکرد متفاوت موجب آسیب شود.
- مراکز اقامت موقت به دو دسته محدوده سنی ۵ تا ۱۴ سال و ۱۴ سال به بالا تقسیم بندی می شوند.
- افرادی که بیمار عفونی مسری و جدی مانند (ایدز، هیپاتیت و سل و...) داشته باشند پس از کنترل علائم حاد و با رعایت اصول بهداشتی و طبق ضوابط موجود (از جمله ضوابط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) در اتاق های جداگانه اسکان داده می شوند و کلیه پرسنل مرکز موظفند آموزش های لازم را در این خصوص کسب کرده باشند. بدیهی است در صورت کنترل فردی ، ارتباط این بیماران با افراد دیگر با رعایت اصول بهداشتی بلامانع می باشد.
- بیماران جسمی و حرکتی مبتلا به اختلال طیف اتیسم تنها بعد از انجام درمان های لازم و در صورت فقدان علائم حاد جسمی در مرکز های مذکور پذیرفته می شوند.
- حداقل سن جهت پذیرش ۵ سال می باشد.
- مرکز علاوه بر مدارک پذیرش در مرکز اقامت موقت افراد دارای اختلال طیف اتیسم مندرج در این دستورالعمل می بایست از ولی یا قیم قانونی فرد تعهد نسبت به ترخیص در زمان مقرر به نحو مقتضی اخذ نماید.
- پذیرش افراد دارای اختلال طیف اتیسم مذکور در مرکز ویژه افراد مذکر و افراد مونث در مرکز ویژه افراد مونث انجام می شود.

تبصره ۱:

در صورتی که مرکز دارای دو بخش با فضای کافی و کاملاً مجزا و بدون هیچ ارتباطی با یکدیگر باشد پذیرش افراد دارای اختلال طیف اتیسم مذکر در یک بخش و افراد دارای اختلال طیف اتیسم مونث در بخش دیگر با رعایت کلیه ضوابط امکان پذیر است.

– پذیرش افراد دارای اختلال طیف اتیسم صرفاً با تأیید اختلال توسط کمیسیون پزشکی تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت صورت می گیرد

تبصره ۲:

در صورت بروز مشکل ناگهانی برای خانواده ها در ساعات غیر اداری و یا روزهای تعطیل پذیرش در مرکز با اخذ تعهد نامه از ولی و یا قیم قانونی بلا مانع است. بدیهی است مرکز باید در اسرع وقت نسبت به هماهنگیهای لازم با بهزیستی استان اقدام نماید.

۲- مراحل پذیرش

– اخذ تأییدیه و نظریه کمیسیون پزشکی تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت

– تکمیل فرم شرح حال فرد توسط روانشناس ستاد پذیرش

– داشتن نتیجه آزمایشات:

آزمایش خون، ایدز و هپاتیت، آزمایش ادرار و مدفوع (انگل)، تست توپرکولین، گواهی سلامت پوست و فقدان فردی جسمی.

– اخذ رضایت نامه از قیم یا ولی قانونی وی در موقع پذیرش

تبصره:

در صورتی که فرد زیر ۱۸ سال بوده و یا در صورت داشتن سن بالای ۱۸ سال محجور بودن وی به تأیید کمیسیون پزشکی تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت و دادگاه صالحه رسیده باشد. اخذ رضایت نامه از قیم و یا ولی قانونی وی انجام می شود در غیر این صورت رضایت نامه از خود فرد اخذ می شود.

– تعیین طول زمان استفاده از خدمات با درخواست فرد و یا سرپرست وی و برای بار اول با تأیید کمیته توانبخشی استان می باشد.

– تأیید کمیسیون در بار اول پذیرش شرط لازم جهت تشکیل پرونده و پذیرش در این مراکز می باشد.

– با عنایت به رویکرد این مرکز مبنی بر اقامت موقت، مرکز موظف است نسبت به اخذ وثیقه و ضمانت متناسب با دوره تعیین شده دایر بر ترخیص به موقع توانخواه در زمان پذیرش از سوی خانواده اقدام نماید.

– (میزان وثیقه با توجه به نوع و شدت معلولیت و زمان اقامت و شرایط اقتصادی با توافق خانواده با مرکز صورت می پذیرد)

۳- مدارک لازم جهت تشکیل پرونده فرد دارای اختلال طیف اتیسم

– گواهی دارا بودن اختلال اتیسم از یکی از مراکز روزانه توانبخشی و یا گواهی روانپزشک مبنی بر تشخیص اتیسم

– دو قطعه عکس

– فتوکپی صفحه اول و دوم شناسنامه بیمار و کارت ملی کلیه اعضای خانوار (در صورتیکه فرد سرپرست خانوار باشد)

- فرمهای تکمیل شده پیوست دستورالعمل
- گزارش مددکاری از وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوار
- قییم نامه یا گواهی بی سرپرستی از سوی مراجع قضائی برای افراد مجهول الهویه یا بی سرپرست در طول زمان اقامت

تبصره:

- این فعالیت با هدف حمایت از خانواده ها و ایجاد فرصتی برای تجدید قوا و روحیه ایشان برای مراقبت از فرد اجرا می شود و به منزله پذیرش دائم و قطع ارتباط با خانواده نمی باشد.
- برای افراد واجد سرپرست که برای نگهداری موقت به مرکز سپرده می شوند، یک بار ارائه مدارک کافی است و در دفعات بعد تنها نیاز به معرفی نامه بهزیستی شهرستان برای معرفی فرد به مرکز می باشد.

۴- شرایط ترخیص

- ترخیص از مراکز توانبخشی و درمانی، با اطلاع مسئول فنی مرکز و اطلاع به بهزیستی شهرستان انجام می شود.
- در شرایط اورژانس که فرد دچار علائم حاد شود مسئول فنی مرکز موظف به اطلاع رسانی به خانواده و ارجاع فرد به مرکز درمانی و یا تحویل به خانواده برای انتقال به مرکز درمانی است. در صورت عدم دسترسی به خانواده و یا بی سرپرست یا مجهول الهویه بودن، فرد توسط مسئول فنی مرکز به مرکز درمانی ارجاع و تا حصول نتیجه و کنترل علائم و بازگشت مجدد وی به مرکز تحت پیگیری های لازم قرار می گیرد.
- دارا بودن شرایط ذیل:
- فقدان علائم بالینی به تشخیص و تأیید تیم درمان و روانپزشک به گونه ای که نگهداری بیمار را در خانواده با مشکل مواجه نسازد و یا مخاطرات اجتماعی را ایجاد ننماید.
- فراهم نمودن بستر مناسب در خانواده از طریق ارتباط فعال و موثر آنان برای بازگشت و تداوم حضور فرد در خانواده
- فراهم بودن شرایط تداوم پیگیری درمان و توانبخشی در منزل
- افراد مجهول الهویه و یا بی سرپرست تا زمان شناسایی سرپرست و فراهم شدن امکان ترخیص به خانواده در مرکز اقامت خواهند داشت.
- کلیه مراکز موضوع این دستورالعمل، مکلف به پذیرش افراد دارای اختلال طیف اتیسم و مددجویان ارجاعی طبق ضوابط و در حد ظرفیت اعلام شده (جزء در موارد فوریتها) هستند.
- چنانچه به هر دلیلی ترخیص توانخواه در زمان تعیین شده مطابق نظر کمیته توانبخشی انجام نشود مرکز میتواند پس از اطلاع به خانواده و هماهنگی با بهزیستی استان و اخذ نظر کمیته توانبخشی توانخواه را مبنی بر نیاز به یکی از مراکز شبانه روزی انتقال دهد.

ماده ۴: خدمات مراقبتی شبانه روزی

- پیگیری خدمات توانبخشی، پذیرش، آموزش روانی اجتماعی، حرفه ای
- مراقبتهای پزشکی، پرستاری و بهداشتی شامل ویزیت توانخواهان، کنترل و ارزیابی سلامت توانخواهان و حفظ و ارتقاء آن، پیگیری امور درمان، تعیین خط مشی درمانی، دارودرمانی و نظارت بر اجرای درمان های پزشکی، کنترل عوارض دارویی و ثبت سیر پیشرفت درمان فرد، دستور انجام آزمایشات و سایر امور پاراکلینیکی در صورت نیاز

ماده ۵: نیروی انسانی

۱- نیروی انسانی تخصصی

- یک پرستار در هر شیفت
 - یک مراقب به ازای هر ۵ نفر
 - یک روانشناس به ازای هر ۱۰ نفر
 - یک مددکار نیمه وقت
 - مسئول فنی یک نفر
 - پزشک نیمه وقت
 - کاردرمان برحسب ضرورت و مبتنی بر نیاز
 - گفتار درمان برحسب ضرورت و مبتنی بر نیاز
- تبصره: در صورتی که مسئول فنی دارای مدرک کاردرمانی باشد نیاز به جذب کاردرمان در مرکز نمی باشد.

۲- نیروی انسانی عمومی

- خدمه یک نفر
- آشپز یک نفر
- نگهبان یک نفر

ماده ۶: شرح وظایف نیروی انسانی تخصصی

پرستار

- کمک به حفظ سلامت جسمانی از طریق کنترل علائم حیاتی
- نظارت بر نحوه مصرف داروها
- نظارت بر رعایت بهداشت
- گزارش هرگونه تغییر در سطح سلامت توانخواه
- پیگیری امور پاراکلینیکی در صورت نیاز
- مستند سازی اقدامات صورت پذیرفته
- سایروظایف کارشناس پرستاری مطابق با دستور العمل های نظام پرستاری

تبصره:

- در هر شیفت یک پرستار به صورت تمام وقت (در صورت عدم دسترسی به نیروی پرستار در بعضی مناطق از بهیار دوره دیده یا کمک پرستار بامدرک تحصیلی مورد تایید وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی کارشناس امداد و نجات، کارشناس فوریت های پزشکی در سایر شیفت ها استفاده گردد).

مراقب

- مراقب با مدرک تحصیلی حداقل دیپلم
- مراقبت از توانخواهان و اعلام هر گونه تغییر غیر طبیعی در وضعیت جسمی یا روانی ایشان به مسئول
- کمک به انجام امور فردی و گروهی
- انجام امور مربوط به بهداشت محیط مرکز

تبصره:

- مراقبین دیپلم باید دوره های مقدماتی و پیشرفته دوره های اصول مراقبت را گذرانده و مدارک مربوطه را اخذ کرده باشد.
- مراقبین باید در زمینه اصول مراقبت صحیح از افراد دارای اختلالات طیف اتیسم و شیوه رفتارهای مناسب با افراد مبتلا به اختلالات اتیستیک و پرهیز از عوامل برانگیزاننده ایشان آموزش دیده باشند.

روانشناس

- ارزیابی اولیه فرد و ارزیابی روانشناختی
- مداخلات روانشناختی بر حسب نیاز
- بررسی پیشرفت درمان توانبخشی فرد
- اطلاع رسانی و هدایت خانواده در جهت رسیدن به اهداف توانبخشی و درمانی
- مصاحبه با خانواده، مداخله در بحران، مشاوره گروهی،
- کنترل محرک ها و مناسب سازی فضای فیزیکی (سادگی محیط، مشخص بودن بخش های مختلف، دوری از محرک ها، نور، فضاهای شلوغ، رنگ و صدا)
- طراحی برنامه های انفرادی

مددکار

- کشف منابع موجود در جامعه و راهنمایی فرد و خانواده برای استفاده از این منابع
- ارائه خدمات مشاوره ای مددکاری به خانواده فرد،
- مهیا کردن خانواده با هدف ترخیص و پذیرش فرد در خانواده
- پیگیری برنامه ریزی و پر کردن اوقات فراغت تا حد امکان
- برقراری ارتباط بین مرکز و خانواده

تبصره:

ویزیت پزشک برای مشکلات جسمی و روانپزشک برای مشکلات روانی به صورت دوره ای و در صورت نیاز انجام می شود.

ماده ۷: فضا و تجهیزات

- با توجه به ویژگی افراد دارای طیف اتیسم ، برای هر فرد فضای مخصوص اختصاص یابد. حداقل مساحت این فضا ۶ متر مربع به همراه تختخواب و کمد مخصوص فرد می باشد و باید جداسازی از سایر فضاها به نحو مناسب انجام شود.
- فضا سازی محیط به شیوه ای باشد که دسترسی به نقاط مختلف مورد نیاز افراد در محیط ساده و آسان و ممکن باشد و به دور از سر و صدا و شلوغی باشد.
- دسترسی فرد به اشیا مورد علاقه محدود نباشد.
- ساماندهی فضا به نحوی باشد که مراقب به راحتی و بدون ایجاد هیچگونه تنشی تمامی افراد را به طور محسوس کنترل نماید.
- حتی الامکان وسایل ساده بوده، طراحی آنها به نحوی باشد که به عنوان محرک عمل نکنند.
- وسایل ضروری هر مرکز اعم از وسایل آشپزخانه مرکز ، مبلمان و ... باید پیش بینی و مهیا شود.
- سیستم حرارتی و برودتی مناسب
- کپسول آتش نشانی
- جعبه کمک های اولیه
- نصب دوربین مدار بسته در کلیه فضاها به استثنای سرویس های بهداشتی، اتاق استراحت و تعویض لباس پرسنل، اماکن مستثنی قابل کنترل باشند.
- نصب حفاظ و ایمن سازی درب ورود و خروج مرکز جهت پیشگیری از خطرات احتمالی .

شرایط یارانه موقت

- برای مدت حداقل ۱ روز و حداکثر تا سقف ۲ ماه به طور مستمر می باشد.
- یارانه و شهریه مرکز اقامت موقت افراد دارای اختلال طیف اتیسم مطابق تعرفه ابلاغ شده توسط سازمان بهزیستی برای مراکز شبانه روزی توانبخشی درمانی بیماران روانی مزمن خواهد بود.
- برای مدت کمتر از ۲۰ روز نگهداری مبلغ یارانه به صورت روز شمار و بیش از ۲۰ روز به طور کامل برای یک ماه پرداخت می شود.

ماده ۸:

این دستورالعمل در ۸ ماده و ۱۴ تبصره توسط حوزه معاونت امور توانبخشی ، دفتر امور مراکز مراقبتی توانبخشی تدوین و در سال ۱۳۹۶ در شورای کارشناسی حوزه معاونت امور توانبخشی کشور به تصویب رسید و هرگونه تغییر در آن مستلزم تأیید مجدد شورای مذکور می باشد.